

Всесвітнє наукове ноосферно-онтологічне товариство
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди
Асоціація російськомовних вчених штату Масачусетс, м. Бостон, США
Асоціація «Духовно-інтелектуальний вибір»
Харківський громадський фонд розвитку вищої освіти «ІНТЕЛЕКТ»

ДУХОВНО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ І НАВЧАННЯ МОЛОДІ В ХХІ СТОЛІТТІ

*Міжнародна колективна монографія
за загальною редакцією проф. В. П. Бабича, проф. Л. С. Рибалко*

ДУХОВНО-ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЕ ВОСПИТАНИЕ И ОБУЧЕНИЕ МОЛОДЕЖИ В ХХІ СТОЛЕТИИ

*Международная коллективная монография
под общей редакцией проф. В. П. Бабича, проф. Л. С. Рыбалко*

SPIRITUAL AND INTELLECTUAL UPBRINGING AND TEACHING YOUTH IN THE XXI CENTURY

*International Collective Monograph
edited by prof. V. P. Babich, prof. L. S. Rybalko*

*Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
Всесвітнього наукового ноосферно-онтологічного товариства, м. Харків
(протокол № 4/1 від 3.11.2019 р.)*

Рецензенти:

- С. Т. Золотухіна** — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди;
- О. М. Кікінежді** — доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка;
- М. С. Гончаренко** — доктор біологічних наук, професор, професор кафедри валеології філософського факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Д 85 **Духовно-інтелектуальне виховання і навчання молоді в XXI столітті** : міжнародна колективна монографія / за заг. ред. проф. В. П. Баби́ча, проф. Л. С. Рибалко. Харків: Вид. ВННОТ, 2019. 470 с.

У монографії розглянуто філософсько-онтологічні та концептуально-методологічні засади духовно-інтелектуального виховання і навчання молоді в XXI столітті. Представлено матеріали до проекту Концепції духовно-інтелектуального виховання і навчання молоді «ДИВО-21» Всесвітнього наукового ноосферно-онтологічного товариства.

Висвітлено питання духовно-інтелектуального виховання і навчання молоді в історичному, педагогічному, психологічному аспектах. Акцентовано на практичній значущості розвитку духовно-інтелектуального потенціалу суб'єктів освітнього процесу.

Розраховано на науковців, педагогів, здобувачів вищої освіти, методистів, управлінців, громадську спільноту, батьків.

Д 85 **Духовно-интеллектуальное воспитание и обучение молодежи в XXI веке**: международная коллективная монография / Под общ. ред. проф. В. П. Баби́ча, проф. Л. С. Рыбалко. Харьков: Изд. ВННОО, 2019. 470 с.

В монографии рассмотрены философско-онтологические и концептуально-методологические основы духовно-интеллектуального воспитания и обучения молодежи в XXI веке. Представлены материалы к проекту Концепции духовно-интеллектуального воспитания и обучения молодежи «ДИВО-21» Всемирного научного ноосферно-онтологического общества.

Освещены вопросы духовно-интеллектуального воспитания и обучения молодежи в историческом, педагогическом, психологическом аспектах. Акцентировано на практической значимости развития духовно-интеллектуального потенциала субъектов образовательного процесса.

Рассчитано на научных работников, педагогов, соискателей высшего образования, методистов, управленцев, общественное сообщество, родителей.

Spiritual-intellectual upbringing and teaching of youth in the 21st century: an international collective monograph / by head. ed. prof. V. P. Babich, prof. L. S. Rybalko. Kharkov: View. WSNOS, 2019. 470 p.

The monograph deals with the philosophical-ontological and conceptual-methodological foundations of spiritual and intellectual upbringing and teaching of youth in the 21st century. The materials for the draft Concept of Spiritual-Intellectual Upbringing and Teaching of Youth «DIVO-21» of the World Scientific Noosphere-Ontological Society are presented.

The issues of spiritual and intellectual upbringing and teaching of youth in historical, pedagogical and psychological aspects are covered. The practical importance of developing the spiritual and intellectual potential of the subjects of the educational process is emphasized.

It is designed for scientists, educators, higher education graduates, methodologists, managers, the community, parents.

Субкультура релігійних вірувань дітей як духовна інтенція аксіопсихологічного потенціалу особистості. <i>В. Сіткара</i>	332
Духовно-інтелектуальне виховання школярів Харківської гімназії № 89. <i>А. В. Жозе да Коста</i>	339
Забезпечення духовного розвитку молодших школярів з особливими освітніми потребами. <i>Ю. Д. Бойчук, О. С. Казачінер, О. В. Мірошніченко, Н. В. Науменко</i>	343
Інклюзивне навчання у системі освіти України: теорія і практика. <i>Т. М. Собченко, Н. М. Смолянчук</i> ...	348
Шляхи формування культури миру і толерантності у дітей в закладах загальної середньої освіти в умовах військового конфлікту в Україні. <i>І. М. Трубавіна</i>	352
Етика ненасильства в національній педагогічній спадщині та сьогодні. <i>О. Кікінежди, І. Шульга</i>	356
Розвиток ідей педагогіки миру в освітньому військовому середовищі. <i>О. Г. Марченко</i>	360
Формування інтелектуальної складової готовності правоохоронців до професійної самореалізації на засадах педагогіки миру і толерантності. <i>С. О. Іщенко, О. В. Загребельний</i>	364
Вплив занять спортом на інтелектуальний розвиток спортсменів. <i>А. А. Голенков, А. С. Гонтар</i>	368
Бойове мистецтво як засіб духовного і фізичного виховання молоді. <i>Л. С. Рибалко, Д. С. Іванов</i>	372
Сучасні проблеми в професійній підготовці майбутніх медиків. <i>Ю. С. Ілясова</i>	376
Духовно-інтелектуальний розвиток майбутніх лікарів під час спілкування в студентському середовищі закладу вищої медичної освіти. <i>Л. В. Фоміна</i>	379
Інтелектуальне навчання і виховання майбутніх іноземних лікарів новітніми засобами педагогічної майстерності. <i>М. Ю. Котелюх</i>	383
Духовно-інтелектуальне виховання майбутніх іноземних лікарів у закладах вищої медичної освіти як основа міжкультурних відносин. <i>Л. О. Гененко</i>	387
Теоретичні основи формування креативності майбутніх менеджерів. <i>Н. Добровольська</i>	390
Модель формування управлінської компетентності майбутніх економістів. <i>К. В. Копняк</i>	396
Розвиток інтелектуальної комунікації в учнівській та студентській молоді ХХІ століття. <i>Ф. Я. Майнаєв, О. І. Майнаєва</i>	402
Духовно-моральні константи у контексті спілкування студентів у соціальних мережах. <i>В. В. Ворожбит-Горбатюк</i>	406
Духовные ценности человека информационного общества в медиа-стратегии высшего технического образования. <i>Я. Н. Кунденко</i>	412
Роль медіа у формуванні ідентичностей сучасної молоді: теоретико-методологічний та практичний аспекти. <i>Я. С. Фруктова</i>	415
Формування медійно-інформаційної грамотності особистості як запорука її духовного розвитку. <i>О. Городецька</i>	419
Інтелектуальне навчання майбутніх лікарів засобами інформаційно-комунікаційних технологій. <i>Н. А. Іванькова, О. А. Рижов</i>	423
Використання ІКТ під час проектної діяльності майбутніх учителів початкової школи. <i>Б. В. Павлюк</i>	427
Особливості застосування веб-технологій в процесі підготовки майбутніх учителів. <i>А. І. Крижановський</i>	431
Формування інтелектуальних умінь засобами веб-сервісу Trello. <i>О. Г. Кіріленко, Г. О. Труш</i>	436
Практична значущість цифрових технологій для інтелектуального розвитку майбутніх лікарів-стоматологів. <i>Ю. С. Славінська</i>	439
Діагностика сформованості цифрової компетентності в процесі інтелектуального розвитку студентів. <i>О. О. Наливайко</i>	443
Застосування змішаного навчання в процесі підготовки майбутніх учителів. <i>Л. С. Шевченко</i>	447
Електронні освітні ресурси як засіб дистанційного навчання осіб з особливими потребами. <i>В. Уманець</i>	454
Ноосферное образование и две анкеты «Международного ноосферного центра Вернадского» — анкета «Цветок жизни» для изучения социальной адаптации и пространственного мышления и анкета «Здоровье ученика» для оперативного исследования состояния ученика немедицинским персоналом. <i>И. А. Фарафонова</i>	462
Алфавітний перелік авторів монографії	468

4. Марченко О. Г. Формування акме-особистості майбутнього військового фахівця в освітньому середовищі вищого військового навчального закладу : зб. наук. праць Уманського державного педагогічного університету ім. Павла Тичини / гол. ред.: М. Т. Мартинюк. Умань : ФОП Жовтий О. О., 2015. Вип. 2. С. 253–261.
5. Оптимізація циклу соціально-гуманітарних дисциплін у вищій освіті України в контексті євроінтеграції : монографія (рукопис) / Б. А. Воронкова, М. А. Дебич, Н. М. Дем'яненко, Н. О. Дівінська та ін.; за заг. ред. Г. В. Онкович. Київ, 2014. 326 с.
6. Островська-Бугайчук І. М. Психолого-педагогічна підготовка курсантів вищих навчальних закладів до бойових дій з урахуванням досвіду АТО // Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика : матеріали II Міжнарод. наук.-практ. конф. (11 квітн. 2017 р.) ХНПУ імені Г. С. Сковороди. Харків : «Стиль-Издат», 2017. С. 164–165.
7. Платонов І. В. Особливості мотиваційної готовності майбутніх офіцерів до правоохоронної діяльності // Філософія, соціологія, психологія : зб. наук. праць. Івано-Франківськ : Вид-во «Плай» Прикарпатського ун-ту, 2001. Вип. 6, ч. I. С. 122–127.
8. Ткачук О. А. Удосконалення військово-прикладної фізичної підготовки курсантів вищих військових навчальних закладів за допомогою моделювання умов бойової обстановки. Актуальні проблеми фізичного виховання різних верств населення. III Всеукр. наук.-практ. конф. Харків, 2017. С. 172–177.
9. Тогочинський О. М. З орієнтацією на моральні цінності // Наукові записки. Сер. Педагогічні науки. Кіровоград : РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 2002. Вип. 45, Ч. II. С. 126–130.
10. Ягупов В. В. Військова психологія : підручник для студ. вищ. навч. закл. Київ : Вид-во «Тандем», 2004. 656 с.
11. Якубовська Л. П. Використання навчально-рольових ігор професійної спрямованості у процесі навчання іноземної мови майбутніх офіцерів-прикордонників : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 20.02.02 «Військова педагогіка та психологія». Хмельницький, 2002. 23 с.

ВПЛИВ ЗАНЯТЬ СПОРТОМ НА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ РОЗВИТОК СПОРТСМЕНІВ

А. А. Голенков

здобувач другого рівня вищої освіти факультету фізичного виховання і спорту ХНПУ імені Г. С. Сковороди

А. С. Гонтар

магістр факультету фізичного виховання і спорту ХНПУ ім. Г. С. Сковороди

Поняття «інтелект» як об'єкт наукового дослідження було введено в психологію англійським антропологом Френсісом Гальтоном (1822–1911) у кінці XIX століття. Під впливом еволюційної теорії Чарльза Дарвіна (1809–1882) він вважав вирішальною причиною виникнення будь-яких індивідуальних відмінностей, як тілесних, так і психічних, фактор спадковості. Якщо раніше спадковістю пояснювали лише розумову відсталість, то Ф. Гальтон розповсюдив вплив цього фактора на всі сфери та рівні розвитку інтелекту. На думку вченого, всі інтелектуальні здібності визначені спадково, а роль інших факторів, таких як виховання та навчання, заперечувалась або вважалась несуттєвою.

Вчені різних профілів не раз стверджували, що інтелектуальний розвиток вимагає відповідного фізичного стану, а відомий український педагог В. О. Сухомлинський підкреслював, що інтелектуальне багатство особи (поряд з моральним та естетичним) залежить від гармонії фізичного розвитку, здоров'я і праці.

Однією з умов всебічного розвитку особистості є його фізична підготовленість, як результат фізичного виховання, заняття спортом. Формування особистості, яка поєднує в собі духовне багатство, моральну чистоту і фізичну досконалість, стало програмою виховання людей у сучасному суспільстві.

Заняття спортом позитивно впливають на інтелектуальну сферу. Рухова діяльність, що лежить в її основі, сприяє:

1) формуванню у людини уявлень про час і відстань, а саме про темп, ритм і швидкість рухів, про масу тіла та рухові можливості власного тіла;

2) розвитку спостережливості, оскільки спортивно-виконавча діяльність вимагає концентрації уваги на умовах, що сприяють рухам, а також миттєвого переключення уваги на різного виду подразники;

3) розвиток швидкості орієнтації, так як заняття більшості видів спорту підвищують гостроту сприйняття того, що відбувається; відпрацьовується здібність до адекватної зміни поведінки в залежності від умов, що змінюються;

4) розвиток мислення, оскільки спортивно-виконавча діяльність є творчою; в процесі занять спортом необхідно аналізувати причини успіхів та невдач своїх рухів, правильно оцінювати ситуацію, що виникла, вести пошук шляхів раціонального вирішення рухових завдань.

Можливості використовувати фізичні вправи щодо впливу на інтелектуальну сферу найбільш повно і переконливо довів П. Ф. Лесгафт. Він підпорядкував свої методичні рекомендації вирішенню важливого педагогічного завдання — встановити, які рухові дії треба використовувати і як будувати заняття, щоб досягти кращих результатів у розвитку свідомості дитини, створенні у неї уявлень за деякі зовнішні явища та рухові можливості власного тіла. Саме тому П. Ф. Лесгафт назвав свою систему фізичною освітою. Її мета складалася в тому, щоби висвітлити шляхи вирішення освітніх завдань з дітьми шкільного віку за допомогою занять фізичними вправами.

Різні види спорту по-різному впливають на інтелектуальну сферу. Рухові дії, в яких переважно проявляється спритність, в найбільшій мірі сприяють розвитку розумових процесів.

Таким чином, заняття спортом, як правило, сприяють підвищенню розумової працездатності. Це відбувається тому, що зміна розумової і фізичної роботи позитивно впливає на обидва види діяльності, а стомлення від розумової праці ліквідується швидше при переключенні на виконання знайомих і відносно простих за координацією рухів.

Для сучасного спорту характерні не тільки оптимальні, але й максимальні навантаження. Тому виникає необхідність вивчення впливу навантаження різної величини на подальший стан організму людини, його психічну сферу і, зокрема, на розумову працездатність. Отримані результати дослідження. Відомо, що не всяке фізичне навантаження за об'ємом і інтенсивністю може стимулювати психічну активність людини. Ось чому одним з важливих питань спорту є необхідність визначення оптимального фізичного навантаження.

Однак спорт виступає не тільки як засіб покращення фізичного розвитку, зміцнення здоров'я, розвитку рухових якостей. В поєднанні з іншими засобами виховання спорт сприяє всебічному розвитку людини. Вирішуючи загальноосвітні завдання, заняття спортом впливають на підвищення культури людини (зокрема фізичної), утверджуючи в її свідомості вирішальне значення розумової і фізичної активності для розвитку особистості, формування потреб у систематичних заняттях спортом, готовності до раціональної організації рухової діяльності протягом дня, оволодіння необхідними гігієнічними навичками, а також системою знань про шляхи збереження і зміцнення здоров'я, покращення працездатності, на розуміння суті спорту, його соціального значення і місця в суспільстві.

Спорт впливає на моральні якості, розвиток, волевої та емоційної сфер людини, естетичних і етичних уявлень і потреб. Він впливає на формування характеру людини, тобто тих особливостей особистості, які відбиваються на вчинках і відносинах з іншими людьми та зовнішнім світом.

Вчені Сопов В. Ф. (2010), Харе Д. (1971), Худадов Н. А. (1968) у своїх роботах писали, що заняття спортом позитивно впливають на інтелектуальну сферу. Рухова активність, яка лежить у їх основі, сприяє:

- формуванню в людини уявлень про рухові можливості свого власного тіла;
- розвитку спостережливості, оскільки спортивна діяльність вимагає зосередження уваги на умовах, які супроводжують рух, а також швидкого переключення уваги на різного роду подразники;
- розвитку швидкості орієнтації, так як більшість видів спорту виробляють здатність до адекватної зміни поведінки в залежності від умов, які виникли;
- розвитку мислення, оскільки спортивна діяльність є творчою; в процесі тренувань треба аналізувати причини успіхів та невдач своїх досягнень, правильно оцінити ситуацію, що виникла, вести пошук шляхів раціонального вирішення рухових задач.

Рівень розвитку інтелектуальних здібностей у людини визначає успішність її діяльності. Спорт не є виключенням. Разом з високою вимогливістю до рухово-моторної активності не варто недооцінювати роль інтелектуального компоненту, який є основоположним та таким, що пронизує усі рівні структури підготовки спортсмена (Аткінсон Р. Л., 2007; Сопов В. Ф., 2010; Харе Д., 1971; Худадов Н. А., 1968).

Наприклад, в ударних видах єдиноборств інтелектуальні здібності грають важливу роль, оскільки дають можливість спортсмену оцінити поєдинок з точки зору побудови рухових елементів захисту і нападу з досягненням поставлених задач і цілей задля здобуття над суперником перемоги (Назаренко Л. Д., 2012; Пиаже Жан, 2003; Реана А. А., 2001; Сопов В. Ф., 2010). Такий поєдинок має багато спільного з математичним рівнянням, де виконання певних умов певним способом веде до його рішення (перемоги).

За словами Рудика П. А. (2009) — важливими параметрами у переліку інтелектуальних якостей є швидкість реакції, що визначається, як «здатність до свідомої дії у відповідь, за якої спортсмен заздалегідь знає про майбутні дії і заздалегідь готується відповісти на них певним чином».

Виготський Л. С. вважав, що пам'ять діє через мислення, тобто запам'ятовування на основі обдумування. Регуляторною функцією діяльності спортсмена є волева сфера. Вона забезпечує реалізацію його інтелектуальних здібностей. Спортсменам увесь час доводиться стикатися з величезними труднощами (фізичні навантаження, напруга, втомленість, больові відчуття). Саме тому врахування спонукальних сил і мотивів, які допомагають їм долати труднощі є необхідним елементом тренування. В цьому сенсі важливими для спортсмена є такі якості, як цілеспрямованість, прагнення до самовиховання, наполегливість, працьовитість,

смівливість і рішучість, самовладання, витримка, ініціативність, дисциплінованість. Перераховані вольові якості нерозривно пов'язані між собою і при недостатньому розвитку одного з них не можуть бути добре розвинені інші.

Інтелектуальні здібності спортсменів включають у себе інтелектуальну (теоретичну) підготовку спортсменів.

Один із вчених Д. Харре (1971) акцентує увагу на інтелектуальній підготовці спортсменів, та виділяє вимоги до неї:

- необхідність знань об'єктивних закономірностей тренувального процесу;
- попередньо продумана тактика ведення спортивної боротьби;
- засвоєння знань біологічного, спортивно-медичного і психологічного характеру, методів спостереження, вимірювання, контролю, обстеження, оцінки тренування і свого стану як умови зростання спортивної майстерності;
- знання та інтерпретація правил змагань як складової частини спортивної підготовки.

Вище зазначені вимоги ілюструють важливість розвитку інтелектуальних здібностей спортсменів шляхом включення в структуру підготовки фізичної, техніко-тактичної, психологічної та теоретичної складової. Л. Д. Назаренко та Л. І. Костюніна (2012) розробили структуру інтелектуальної підготовки спортсменів, спрямовану на розвиток інтелектуальних здібностей спортсменів:

1. Історія розвитку спорту.
2. Основні поняття і терміни.
3. Правила змагань.
4. Специфіка даного виду спорту.
5. Основи медичних та гігієнічних знань:
 - особиста гігієна;
 - вимоги до одягу і взуття;
 - особливості харчування;
 - режим дня;
 - причини і профілактика травматизму.
6. Етика спортсмена (правила поведінки, права та обов'язки).
7. Роль морально-вольових і моральних якостей в підвищенні спортивної майстерності:
 - провідні морально-вольові та моральні якості;
 - методика самовиховання.
8. Інтелектуальні якості:
 - виявлення провідних властивостей особистості (Назаренко Л. Д., 2012).

Включення даної структури у діяльність спортсмена сприяє активізації його дій, більш зацікавленій участі у пошуку способів підвищення показників тактико-технічної підготовленості (Сопов В. Ф., 2010).

Розглядаючи інтелектуальні здібності, необхідно виділити їх основні види. За Х. Гарднером, інтелектуальні здібності можна поділити на сім наступних груп:

I. Вербальний інтелект — здатність до породження мовлення, що включає механізми, відповідальні за фонетичну (звуки мови), синтаксичну (граматику), семантичну (сенс) і прагматичну складові мови.

II. Музичний інтелект — здатність до породження, передачі і розуміння смислів, пов'язаних зі звуками, включаючи механізми, відповідальні за сприйняття висоти, ритму і тембру (якісних характеристик) звуку.

III. Логіко-математичний інтелект — здатність використовувати і оцінювати співвідношення між діями або об'єктами, коли вони фактично не присутні, тобто до абстрактного мислення.

IV. Просторовий інтелект — здатність сприймати зорову і просторову інформацію, модифікувати її та відтворювати зорові образи без звернення до вихідних стимулів. Включає здатність конструювати образи у трьох вимірах, а також подумки переміщати і обертати ці образи.

V. Тілесно-кінестетичний інтелект — здатність використовувати усі частини тіла при вирішенні задач або створенні продуктів; включає контроль над грубими і тонкими моторними рухами і здатність маніпулювати зовнішніми об'єктами.

VI. Внутрішньо особистісний інтелект — здатність розпізнавати свої власні почуття, наміри і мотиви.

VII. Міжособистісний інтелект — здатність розпізнавати й бачити різницю між почуттями, поглядами і намірами інших людей.

Рухова активність відповідає за інтелектуальний розвиток. Мозок людини робить дуже складний процес обробки, передаючи імпульс від однієї важливої ділянки до іншої. Фізичні вправи підсилюють мозкову діяльність і сприяють підвищенню пізнавальних здібностей. Вправи позитивно впливають на процес мислення, більше ніж саме мислення (Палагіна Н. Н., 2005). Спортсмени окрім теоретичної (інтелектуальної) проходить й інші види підготовки. Їх чотири:

1. Фізична підготовка

- загальна фізична підготовка (ЗФП), яка спрямована на розвиток силових та швидкісних якостей, витривалості та координації;

- спеціально-фізична підготовка (СФП), яка включає спортивну та професійно-прикладну підготовки.

2. Психологічна підготовка

- біопсихічні якості (властивості ЦНС, тип темпераменту, психомоторний контроль, особливості реакції, індивідуальні біоритми);

- здатність до максимальної мобілізації (мотивація, домінантність, агресивність, старанність, вольовий самоконтроль);

- здатність до психічної регуляції (тривога, врівноваженість, стрес-толерантність, фрустрація, вольовий самоконтроль).

3. Тактико-технічна підготовка

- за характером: алгоритмічна, вірогідна, евристична;

- за видами: загальна та спеціальна підготовки.

4. Теоретична

- загально-теоретична підготовка;

- спеціально-теоретична підготовка.

На кожному з рівнів інтелектуальні здібності є необхідною умовою успішності виконання даного елемента (Сопов В. Ф., 2010).

Отже ми вважаємо, що зв'язки фізичного виховання з розумовим різнобічні. Насамперед, розроблена шкільна система фізичного виховання може бути надійним підґрунтям високого рівня розумової працездатності протягом всього навчального дня.

Посилаючись на дослідження таких вчених як: Сопов В. Ф., Палагіна Н. Н., Назаренко Л. Д., Рудика П. А. та інших, можна зробити висновки, що систематичні заняття фізичними вправами та спортом позитивно позначаються на творчому інтелектуальному довголітті, система знань, що постійно розширюється в багаторічному процесі тренувань, набуває все більшого загальноосвітнього значення і сприяє витку інтелекту спортсменів та збагаченню їх спеціальними фізкультурними знаннями. Сучасна освічена, та й просто культурна людина немислима без ґрунтовних фізкультурних знань.

Активізуючи розумову діяльність спортсменів, слід використовувати завдання, що вимагають самостійного пошуку шляхів їх вирішення. Тут, зрозуміло, необхідно враховувати, що можливості пізнавальної активності залежать від віку тих, хто займається, обсягу і змісту засвоєних знань, досвіду практичного їх застосування і рухового досвіду взагалі. Тому, вирішуючи завдання інтелектуального виховання у процесі занять фізичними вправами, важливо поступово переходити від репродуктивної діяльності до продуктивного творчого мислення учнів, яке на вищих ступенях спортивної досконалості націлюється на пошук нових шляхів перевершення абсолютних досягнень.

Специфіка практичної діяльності у процесі виконання фізичних вправ, ігор і змагань дозволяє вдосконалювати такі інтелектуальні здібності як аналіз, мислення, порівняння і проектування своїх дій. Вона фактично відтворює життєві ситуації, а тому має велике значення для розвитку дітей та підлітків і, не випадково, називається педагогами «лабораторією формування особистості». У свою чергу, інтелектуально розвинені спортсмени досягають кращих результатів у фізичній культурі та спорті.

Таким чином, у процесі занять спортом тренер і спортсмен повинні прагнути не до однобічного розвитку, а до гармонії розуму, душі і тіла. Історичним прикладом переваг такого підходу до виховання є перевага Афін над Спартою. Перші надавали перевагу гармонії розвитку, другі надавали перевагу лише тілесному розвитку.

Література

1. Аткинсон Р. Л. Введение в психологию / под общ. ред. В. П. Зинченко. 15-е межд. изд. СПб. : Прайм-Еврознак, 2007. 672 с.
2. Зинченко В. П., Мешряков Б. Г. Психологический словарь. М. : Астрель, 2006.
3. Назаренко Л. Д. Проблема интеллектуальной подготовки спортсменов // Педагогико-психологические и медикобиологические проблемы физической культуры и спорта. Набережные Челны: Поволжская государственная академия физической культуры, спорта и туризма, 2012. №1 (22). 160 с.
4. Палагіна Н. Н. Психология развития и возрастная психология : учебное пособие для студ. высш. уч. зав. М. : Московский психолого-социальный институт, 2005. 288 с.
5. Психология человека от рождения до смерти / общ. ред. А. А. Реана. СПб. : Прайм-Еврознак, 2001. 656 с.
6. Рудик П. А. Психология спорта. М. : Сов. спорт, 2009.

7. Сопов В. Ф. Теория и методика психологической подготовки в современном спорте : методическое пособие. М., 2010. 116 с.
8. Харе Д. Учение о тренировке / пер. с нем. М. : Физическая культура и спорт, 1971. 328 с.
9. Худадов Н. А. Психологическая подготовка боксёров. М. : ФиС, 1968. 165 с.

БОЙОВЕ МИСТЕЦТВО ЯК ЗАСІБ ДУХОВНОГО І ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ

Л. С. Рибалко

д. пед. н., професор, професор кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи,
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

Д. С. Іванов

здобувач вищого освітнього рівня «бакалавр» факультету фізичного виховання і спорту,
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

Концепція Нової української школи (2016) наголошує на тому, що кожна дитина цілком неповторна й індивідуальна, унікальна від природи й талановита. А отже місія Нової української школи полягає в тому, щоб організувати допомогу школярам, розкривати й розвивати їхні здібності й таланти на основі партнерства між педагогами, батьками й учнями.

Не дивлячись на оптимістичне декларування основних ідей освітньої політики, реальний стан здоров'я дітей як майбутнього української нації є помітно незадовільним. У щорічній доповіді про стан здоров'я населення, санітарно-епідемічну ситуацію та результати діяльності системи охорони здоров'я України (2016) увага акцентована на тому, що реформування освіти в Україні без урахування стану здоров'я школярів вплинуло на їхню захворюваність. Негативно вплинули такі чинники: інформаційне перевантаження, стресогенні ситуації, обмеження фізичної активності (школярі постійно сидять за комп'ютером, їх цікавлять лише розважальні ігри), пасивна позиція дітей та сім'ї щодо власного здоров'я. У школярів реєструється найвища поширеність хвороб і накопичується хронічна патологія через незадовільну пристосованість до фізичних навантажень при недостатній тренуваності й низькому рівні функціонального резерву серця.

У межах дослідження нами розроблено й проведено майстер-клас «Оволодіваємо елементами самооборони: джиу-джитсу» для старшокласників, учителів і батьків з метою пропагування ідей бойового мистецтва як засобу духовного і фізичного виховання молоді, а завданнями — ознайомити учасників освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти з технікою самооборони джиу-джитсу та сприяти інтересу до спортивних видів діяльності [1–5].

Обладнання — медалі, грамоти учасників змагань джиу-джитсу, відеоматеріали, складена нами таблиця «Поширені в Україні види східних і західних бойових мистецтв».

Інструктор — Д. С. Іванов, студент 4-го курсу факультету фізичного виховання і спорту Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, спеціалізація — єдиноборства.

- План.
- Вступ.
- Співбесіда з метою розкриття особливостей джиу-джитсу.
- Вправи для самооборони.
- Завдання для самостійних занять фізичним вихованням.
- Висновки.
- Сценарій проведення майстер-класу.

1. Вступ.

Перша школа, у якій викладали джиу-джитсу, називалася Есин-рю, що в перекладі з японської мови означає «школа верби». Символ верби імітує сенс стилю джиу-джитсу. Як відомо, в природі верба «демонструє своє вміння бути м'якою і прогинатися під напором, але не ламатися». Вважається, що є притча, яка пояснює, чому саме верба стала символом цього складного мистецтва бою: «На вершині скелі біля обриву росли два дерева — верба і дуб. Час від часу дули сильні вітри. Дуб був міцним, жорстко стояв на своєму місці і ніякий вітер не міг його зрушити. Верба, коли дули сильні вітри, просто прогиналася під їх силою. Коли пориви вітрів закінчувалися, то вона випрямлялася назад, у вихідне положення. Але одного разу подув найсильніший вітер за весь час, коли росли ці дерева. Дуб не витримав: зламався і впав. Тим часом верба, як і зазвичай, прогнулася, а коли вітер покинув гору — знову стояла на ній у всій красі». Ця притча допомагає відповісти на питання: «Що ж це за бойове мистецтво джиу-джитсу?». Отже, головний принцип джиу-джитсу — бути жорстким, коли це треба, але й вміти прогинатися, щоб потім випрямитися.